

УДК [378.015.31:7]:373.011.3-051

[https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-2\(7\)-159-170](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-2(7)-159-170)

Боровець Олена Віталіївна кандидатка педагогічних наук, доцентка, доцентка кафедри педагогіки початкової, інклюзивної та вищої освіти, Рівненський державний гуманітарний університет, вул. С. Бандери, 12, м. Рівне, 33028, тел.: (036) 226-66-21, <https://orcid.org/0000-0002-0722-3317>

Яковишина Тетяна В'ячеславівна кандидатка педагогічних наук, доцентка, доцентка кафедри педагогіки початкової, інклюзивної та вищої освіти, Рівненський державний гуманітарний університет, вул. С. Бандери, 12, м. Рівне, 33028, тел.: (036) 226-66-21, <https://orcid.org/0000-0001-9507-3621>

РОЗВИТОК ТВОРЧОСТІ – ПІДГРУНТЯ ЯКІСНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ

Анотація. Актуальність обраної теми викликана переосмисленням державної освітньої політики та її зверненням у бік проблеми підвищення професіоналізму вчителів та викладачів вищої школи, їх готовності до всебічного й творчого розвитку молоді, адже сучасний заклад освіти потребує вчителя, якому притаманні стійкість, високий рівень спрямованості на творчість, мотиваційно-творча активність, творчі здібності, що дозволить йому досягти вагомих результатів у професійній діяльності. У дослідженні виходили з розуміння того, що формування творчої особистості студента-майбутнього фахівця неможливе без цілісного уявлення про природу та специфіку педагогічної творчості, якості, формування у спільній діяльності та спілкуванні, залученості в суспільні відносини. Отож, метою нашої публікації стала спроба окреслити процес формування творчості та основні складові моделі творчого розвитку майбутніх фахівців як запоруки успіху їхньої професійної діяльності.

Актуалізується потреба творчого супроводу на всіх етапах розвитку та становлення студента в умовах навчання в університеті. Так, сучасний навчальний план має враховувати вимоги до професійної майстерності викладачів відповідно до освітніх стандартів. Великого значення набуває виклад матеріалу, який має включати як теоретичні, так і практичні аспекти, оскільки погляд на теорію залежить від особистого досвіду кожного студента і відносно ним коригується. Цей досвід опановується здобувачами в процесі виконання творчих практичних вправ на практикумах, виконання домашніх завдань з подальшим аналізом результатів тощо.

У дослідженні дійшли висновку, що творча особистість майбутнього педагога – це, з одного боку, суб'єкт творчих соціальних відносин та свідомої творчої діяльності, а з іншого – причина творчої діяльності та соціально-творчих значущих дій, які здійснюються в професійному соціальному

середовищі. Саме тому процес здобуття вищої освіти розглядається нами як пізнавально-творча (евристична) діяльність усіх його суб'єктів (студентів, викладачів). Конкретно – це освоєння процедур самостійної пошукової (знаходження нового до вже освоєного), реконструктивної (створення нових знань з уже відомих фрагментів), креативної (створення принципово нового і значимого для особистості продукту) діяльностей.

У публікації також не минули проблему та схарактеризували модель креативного розвитку майбутніх фахівців, що охоплює такі складові: особистісний, соціальний, культурно-світоглядний компоненти, ресурси та продукт творчості.

Ключові слова: креативність, модель креативного розвитку особистості, освітній процес, педагогічна творчість, творча особистість, творчий потенціал.

Borovets Olena Vitaliivna Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Pedagogy of Primary, Inclusive and Higher Education, Rivne State University of Humanities, Stepan Bandera St., 12, Rivne, 33028, tel.: (036) 226-66-21, <https://orcid.org/0000-0002-0722-3317>

Yakovyshyna Tetiana Viacheslavivna Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Pedagogy of Primary, Inclusive and Higher Education, Rivne State University of Humanities, Stepan Bandera St., 12, Rivne, 33028, tel.: (036) 226-66-21, <https://orcid.org/0000-0001-9507-3621>

CREATIVITY DEVELOPMENT – FOUNDATIONS FOR QUALITY PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE TEACHERS

Abstract. The urgency of the chosen topic is due to the rethinking of state educational policy and its appeal to the problem of improving the professionalism of teachers and professors, their readiness for creative development of youth, its comprehensive development, because a modern educational institution needs a teacher who has resilience, high creativity. motivational and creative activity, creative abilities that will allow him to achieve significant creative results in professional activities. The study was based on the understanding that the formation of the creative personality of the student-future specialist is impossible without a holistic view of the nature of pedagogical creativity, its specifics, qualities, formation in joint activities and communication, involvement in public relations. Thus, the aim of our publication was to try to outline the process of creativity formation and the main components of the model of creative development of future professionals as a guarantee of success of their professional activities.

The need for creative support at all stages of development and formation of the student in the conditions of study at the university is actualized. Thus, the modern curriculum should take into account the requirements for the professional skills of

teachers and the level of educational standards in each discipline. The presentation of the material, which should include both theoretical and practical aspects, is of great importance, because the view of the theory depends on the personal experience of each student and is relatively adjusted to this experience. This experience is gained by applicants in the process of performing creative practical exercises in workshops, doing homework with further analysis of results and more.

The study concluded that the creative personality of the future teacher is, on the one hand, the subject of creative social relations and conscious creative activity, and, on the other hand, the cause of creative activity and socially significant actions in the professional social environment. That is why the process of obtaining higher education is considered by us as a cognitive-creative (heuristic) activity of all its subjects (students, teachers). Specifically, it is the mastery of the procedures of independent search (finding new to already mastered), reconstructive (creation of new knowledge from already known fragments), creative (creation of a fundamentally new and significant for the individual product).

The publication also did not ignore the problem of the model of creative development of future professionals, which includes the following components: personal, social, cultural and ideological components, resources and product of creativity.

Keywords: creativity, model of creative personality development, educational process, pedagogical creativity, creative personality, creative potential.

Постановка проблеми. Сучасна система освіти висуває підвищені вимоги до випускників педагогічних ЗВО. Особливо це стосується викладання педагогічних дисциплін, оскільки існуючу наукову літературу з фахової підготовки потрібно вміти розрізняти за рівнем актуальності, якості, інформативності та новизни. Важливо розвивати в собі вміння аналізувати літературу за різними напрямками та мати достатню гнучкість мислення, сприйняття для того, щоб адекватно, у доступній формі донести прочитане до здобувачів.

Дотримуємося думки про те, що метою сучасного викладача є не лише передача конкретних знань своїм студентам, але й розвиток у них навичок самостійного мислення, творчого підходу, власних ресурсів та формування індивідуального стилю викладання, компетентностей, що в свою чергу ґрунтується на сукупності здобутих знань та досвіду. Професійна підготовка студентів сучасних педагогічних університетів спрямована на формування таких якостей і навичок, як оволодіння теоретичним матеріалом та навичками практичної роботи, вмінням підтримувати контакт з аудиторією, відкритістю й доброзичливістю, та, на що особливо потрібно спрямовувати зусилля, розвиток їхньої креативності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Досвід, який напрацьовано у сучасній педагогічній літературі, є підґрунтям для порушеної проблеми. Так, наукові пошуки у розвиток проблеми креативності зробили С. Рубінштейн,

Я. Пономарьов, Д. Богоявленська, О. Морозов; закордонні дослідники (Дж. Гілфард, Е. Торренс, С. Меднік, Р. Мей, А. Маслоу, К. Роджерс). Дослідницька увага українських науковців сконцентрована на проблемах розвитку педагогічної творчості, пошуку ефективних способів її формування, підготовці вчителів до творчої професійної діяльності (І. Зязюн, О. Пехота, М. Сметанський, С. Сисоєва, Н. Кічук).

Зауважимо, що й досі не існує одностайності у трактуванні змісту поняття «педагогічна творчість». Так, у психолого-педагогічній літературі маємо такі тлумачення: у педагогічному словнику ця дефініція трактується як «оригінальний і високоефективний підхід учителя до навчально-виховних завдань, збагачення теорії і практики виховання й навчання. Досягнення творчого результату забезпечується систематичними цілеспрямованими спостереженнями, застосуванням педагогічного експерименту, критичним використанням передового педагогічного досвіду. Педагогічна творчість стосується різних сторін діяльності вчителя – проведення навчальних занять, роботи над організацією колективу учнів відповідно до їхніх вікових та індивідуальних особливостей, проектування особистості учня, вироблення стратегії і тактики педагогічної діяльності з метою всебічного розвитку особистості» [1, с. 326].

У такому ж руслі розуміє поняття «педагогічна творчість» і С. Сисоєва, яка зауважує, що «це галузь загальної педагогіки, яка вивчає закони та закономірності: формування творчої особистості, розвитку та саморозвитку її творчих можливостей в процесі освіти та навчання; створення психолого-педагогічних умов для прояву творчого потенціалу особистості в суспільно, корисних і індивідуально значущих для неї видах життєдіяльності» [5, с. 83]. Науковиця наполягає на тому, що «педагогіка творчості вміщує в собі поняття «педагогічна творчість» [5, с. 83].

У цьому контексті варто звернутися до тлумачення поняття «креативність», оскільки «творчість» та «креативність» відрізняються за змістом. Якщо творчий процес ґрунтується на натхненні автора, його здібностях, традиціях, яким відданий автор, то головною ознакою креативного процесу є його прагматичний елемент, тобто усвідомлення того, що, навіщо, для чого і як потрібно створювати, яким має бути кінцевий продукт тощо.

Мета статті. Теоретичні та практичні константи дають можливість зробити висновок: у відомих теоріях і концепціях немає однозначної відповіді на питання про природу, фактори розвитку творчості, не сформовано єдиного погляду на феноменологію і класифікацію якостей креативної особистості, не достатньо приділено уваги творчій підготовці майбутніх педагогів. Тому метою нашої публікації є окреслення процесу формування творчості та основних складових моделі творчого розвитку майбутніх фахівців як запоруки успіху їхньої професійної діяльності.

Виклад основного матеріалу. Період здобуття вищої освіти збігається з першим періодом зрілості, якому властива суперечливість становлення

особистісних якостей. Саме у студентському віці зростає значення таких явищ, як життєві цілі, спосіб життя, зобов'язання, любов, вірність тощо. Відбувається посилення свідомих мотивів поведінки, таких якостей, як цілеспрямованість, самостійність, ініціативність, рішучість, різка зміна соціального статусу. На початку навчання студенти зіштовхуються з такими труднощами: високими вимогами до розумових здібностей; багатоманітність різнобічної інформації, наукової літератури, яку необхідно засвоїти; високий рівень відповідальності; стресові ситуації, пов'язані зі здачею заліків, іспитів; порушення режиму дня. Спектр наслідків, які ми можемо спостерігати в результаті дії цих впливів, різнобічний – від порушення психічної та соціальної адаптації до формування невротичних розладів.

Джерелом творчого розвитку особистості здобувача вищої освіти може бути спонтанність творчого самовираження. При цьому виникає закономірне питання про можливість посилення цієї спонтанності в разі її відсутності або про можливість її збудження. Найбільша можливість спонтанних реакцій може бути стимульована в тих умовах, які забезпечують безпеку та захист, оскільки такі умови дозволяють студентам відтворити ситуацію та отримати можливість розуміння та підтримки. Ця обставина є найбільш значущою у формуванні креативності у здобувачів старших курсів, якщо група не є згуртованою або має кілька лідерів, які борються за владу в групі.

Враховуючи викладене, актуалізується потреба творчого супроводу на всіх етапах розвитку та становлення студента.

Сучасний навчальний план має враховувати вимоги до професійної майстерності викладачів відповідно до рівня освітніх стандартів. Великого значення набуває виклад матеріалу, який має включати як теоретичні, так і практичні аспекти, оскільки погляд на теорію залежить від особистого досвіду кожного студента і відносно ним коригується. Цей досвід набувається здобувачами в процесі виконання творчих практичних вправ на практикумах, виконання домашніх завдань з подальшим аналізом результатів тощо. К. Роджерс наполягав, що чим більше людина спирається на особистий досвід, тим більш креативною стає її поведінка, і ця креативність, швидше за все, буде конструктивною. Відкритість досвіду в такому контексті передбачає відсутність ригідності та взаємопроникнення меж між окресленими поняттями, думками, ідеями та гіпотезами, а також можливості отримати будь-яку кількість суперечливої інформації без спроби розв'язати ситуацію. Креативність виступає як спосіб самореалізації особистості [4].

Наголосимо, що у разі збільшення знань за рахунок зменшення практичного досвіду отримаємо теоретика, який здатний відповісти на багато запитань, але ці відповіді будуть «сухими», не обґрунтованими, оскільки не підкріплені особистим досвідом, засновані на грі уяви в процесі порівняння та аналізу наукових текстів.

Формування креативності у здобувачів пов'язане з проходженням низки етапів, кожен з яких необхідний для того, аби розвиток особистості відбувався гармонійно.

1. Створення умов, необхідних для активізації творчості кожного здобувача.

2. Активізація творчого потенціалу за допомогою спеціально підібраних технологій творчого самодослідження та самовираження.

3. Аналіз проблем, обмежень і труднощів, що виникають у процесі творчості, з подальшим їх опрацюванням.

4. Закріплення навичок, набутих на попередніх етапах, та використання цих навичок у подальшій професійній педагогічній діяльності.

Кожен з цих етапів включає в себе низку послідовних дій, які дозволяють пройти кожен етап з мінімумом труднощів.

1. Створення умов, необхідних для реалізації творчого потенціалу кожного здобувача

Створення таких умов передбачає атмосферу прийняття та довіри в навчальній групі. За відсутності такої атмосфери необхідно створити умови, що спричинюють її виникнення. Це можна передбачити під час перших зустрічей з групою. На цьому етапі рекомендується використовувати креативні технології, спрямовані на організацію ефективної взаємодії. Такі технології включають елементи бесід, арт-терапії тощо. Ці технології за вмілого застосування дозволяють за відносно короткий час виробити в групі основні засоби захисту, пов'язані зі страхом самовираження та самопрезентації.

Як наголошує Т. Равчина, «відсутність просторових бар'єрів, що віддаляють партнерів один від одного, стають засобами їхнього захисту, має важливе значення для міжособистісної взаємодії суб'єктів, зокрема пошуку взаєморозуміння, відчуття безпеки і належності до спільноти. Розміщення викладача і студентів у колі або в квадраті дає їм можливість відкрито спілкуватися (бачити, слухати і чути один одного, звертатися до конкретної людини тощо) й відчувати себе в єдиній системі. Особливо таке розміщення важливе для викладача, який може шляхом візуального контакту дати відчуття кожній особистості, що вона не ізольована від інших, може спостерігати за ходом розвитку думки, емоційних станів студентів, їхньою залученістю до виконання конкретних завдань; вносити зміни в організацію процесу; може здійснювати педагогічний вплив на студентів, які у певних ситуаціях відволікаються, порушують порядок або не залучені до процесу» [3, с. 4-5].

2. Активізація творчого потенціалу

Робота на цьому етапі передбачає певний рівень базової довіри членів групи один до одного та до лідера. Якщо попередній етап роботи пройшов успішно, рівень довіри формується автоматично. Головним, на що спрямовані зусилля викладачів на цьому етапі, є не досягнення якоїсь заздалегідь поставленої мети, а повне «проживання» почуттів, емоцій, думок у процесі «творення». Можна сказати, що сам шлях уособлює і мету, і результат. Кінцевий продукт є лише віхою і являє собою тимчасову фіксацію станів, що виникають у процесі виконання завдань.

На цьому етапі слід пам'ятати про принцип прийняття особистістю самої себе, який ґрунтується на безоцінному ставленні. Тоді будь-який акт взаємодії,

самопрояву і самовираження може розглядатися як такий, що має свій первісний зміст, свою спрямованість і є самоцінним актом, потребує подальшого розгортання або самовизначення, за наявності підтримки і уважного, приймаючого ставлення може стати кроком до самопізнання та самовдосконалення.

Проте існує небезпека: надання такої свободи у самовираженні не потрібно плутати з потуранням, яке навпаки розхолоджує здобувачів, не приносить користі у вивченні будь-якої психолого-педагогічної дисципліни.

3. Аналіз проблем, обмежень і труднощів, що виникають у процесі творчості, з подальшим їх опрацюванням.

У більшості випадків виникнення перепон, перешкод, труднощів у навчанні можна уникнути в ситуаціях, коли в групі панує атмосфера взаємопідтримки та взаєморозуміння. У роботі зі студентами рекомендується на першому занятті, коли здобувачів знайомлять з очікуваннями та вимогами курсу, дати їм зрозуміти, що програма практикуму буде будуватися з урахуванням їхніх запитів. Така програма співпраці має спонукати студентів до подальшого професійного зростання. Можна також долучити самих здобувачів до формування змісту семінарів-практикумів з урахуванням повноти вираження їхніх запитів.

Доцільно уважно стежити за дотриманням усіма студентами правил групової роботи на першому занятті. Ці правила вказує викладач на етапі ознайомлення. Бажано, щоб необхідність їх збереження була чітко обґрунтована педагогами, оскільки групові правила служать для підтримки психологічної безпеки для всіх учасників освітнього процесу, ці правила слід пропонувати в м'якій формі, а не нав'язувати.

Якщо якісь правила викликають протест у студентів чи їхнє несприйняття, то можна пояснити або змінити їх відповідно до потреб групи. Не обтяжуйте групу занадто великою кількістю правил, оскільки це може створити враження, що робота викладача пов'язана з прийняттям великої кількості обмежуючих правил, які перетворюють освітній процес на нудний і не сприяють розвитку творчості здобувачів, їхньому самовираженню.

4. Закріплення творчих навичок, набутих на попередніх етапах, та використання цих навичок у подальшій професійній педагогічній діяльності

Плануючи структуру практикумів, необхідно співвідносити кількість творчих вправ/завдань з часом, відведеним на заняття. Краще виконати одну вправу в неквапливому темпі та обговорити її в групі, аніж виконувати кілька вправ у швидкому темпі одночасно.

Слід мати на увазі, що після кожної творчої вправи має відбуватися обмін думок з метою осмислення та аналізу. У разі виконання кількох вправ за короткий час відчуття можуть бути змішаними в один потік, що може призвести до труднощів у розкритті сенсу кожної. Зазвичай, за дві академічні години можна сумлінно виконати одну або хоча б дві творчі вправи. Педагогічна практика переконує, що розвиток творчої активності студентів є ефективнішим, якщо ґрунтується на саморозвитку особистості.

Характерними ознаками творчої діяльності, на думку багатьох дослідників, є пізнавальна самостійність, оволодіння кількома способами діяльності. Відкритість до нового дозволяє творчим особистостям найповніше використовувати отриману інформацію, розширюючи можливості пошуку творчого рішення. Це також пов'язано з гнучкістю мислення, що є підґрунтям у свободі переносу досвіду і знань в нові ситуації. Важливою рисою творчої особистості є здатність діяти в умовах невизначеності.

Викладання дисциплін професійного циклу актуалізує необхідність використання в освітньому процесі творчих засобів, що сприяють більш активному навчанню. Розвиток уяви, мислення та пам'яті дозволяють здобувачеві орієнтуватися в новому матеріалі та сприяють формуванню чіткої структури дисциплін, що відповідає сучасним вимогам державних стандартів.

Набуті студентами практичні навички повинні дозволити систематизувати зміст навчальних дисциплін, здобутих при вивченні теоретичних основ, стимулювати творчість. Ця вимога має бути відображена в структурі практичних занять та семінарів. Логіку викладу теоретичного матеріалу має підтримувати практика за певною схемою, що дозволяє уникнути перевантаження, інтелектуального виснаження, хаосу сприйняття, втрати сенсу і, як наслідок, відсутності інтересу до дисциплін. Також слід враховувати захисні механізми здобувачів, які можуть блокувати інтерес до практичної частини.

Плануючи практичні або лабораторні заняття слід враховувати такі фактори:

- 1) відповідність змісту кожного заняття певному аспекту теорії;
- 2) актуальність й можливість застосування вправ на практиці;
- 3) розуміння механізмів, що лежать в основі конкретної справи/завдання;
- 4) етапність подання практичного матеріалу з урахуванням групової динаміки;
- 5) поетапне структурування різних технологій у чітку систему, що дозволяє забезпечити лабільність використання технологій;
- 6) врахування особистісних особливостей здобувачів та їхньої мотивації до навчання;
- 7) вміння самостійно використовувати ці технології для практичної роботи та у навчанні.

Формування у студентів розуміння предмета та оволодіння практичними вміннями має відбуватися поступово в міру проходження ними низки етапів навчання. На кожному з цих етапів слід враховувати співвідношення теоретичного та практичного матеріалу. Ґрунтуючись на досвіді, можна припустити, що опрацьований практичний матеріал відповідно до теоретичного матеріалу з теми сприймається і запам'ятовується ефективніше, ніж якби він спочатку був поданий в теорії, а потім на практиці.

Пояснюючи цей ефект, слід враховувати такі фактори: якщо спочатку дається теоретичне обґрунтування, а потім виконується практична частина, то

студенти починають свідомо шукати підтвердження теорії у підібраних вправах, що знижує ефективність спонтанних реакцій. У цьому випадку також відбувається «накладання» теорії на практику. Виконання вправ/завдань ускладнюється додатковим смисловим навантаженням, що також перешкоджає простоті його виконання та блокує спонтанність. Найкращим варіантом, на нашу думку, є виконання вправ/завдань, а потім їхнє групове обговорення, суть якого полягає в тому, що кожен з учасників добровільно розповідає групі, що він виявив або відкрив під час цієї вправи/завдання. Такі формулювання мають особливу цінність, оскільки вони були виявлені або відкриті в процесі проживання власного унікального досвіду та можуть бути пояснені іншим, оскільки вони стали зрозумілими та сформульованими самостійно, а не прочитані з наукової літератури.

У процесі викладу педагогом теоретичної частини слід також уникати перевантаження мовлення численними термінологіями та складними визначеннями, кожне з яких містить ще декілька понять. Таке перевантаження мовлення термінологією важко сприймати і розуміти, часто може викликати огиду до предмета. Крім того, для осмислення кожного терміна потрібен певний час, адже терміни мають внутрішню двозначність, що ускладнює розуміння, окрім того, поняття потрібно розглядати в контексті відповідної теми та речення.

Особливу увагу в процесі здобуття освіти слід приділяти узгодженню тем, передбачених навчальним планом курсів та їхній послідовності з темами, які спонтанно виникають під час вивчення окремих дисциплін. Викладач має бути достатньо сприйнятливим до оновлення інформації, нових знань, за потреби коригувати теми, порядок і зміст відповідно до ситуації, що виникає в процесі навчання, стосується теорії і практики.

Необхідно заохочувати та звертати особливу увагу на розвиток творчих сторін особистості здобувачів, що значно полегшує розуміння й засвоєння навчального матеріалу та сприяє реалізації вивченого на практиці. Складова творчого самовираження в процесі навчання пов'язана з неповторністю та унікальністю кожного студента. У цьому аспекті творча складова стає шляхом розвитку без страху помилитися в будь-якій новій дії. Творчий процес також відбувається через самопізнання, розширення контактів з іншими та з самим собою, в результаті чого збільшується ресурс особистості студента і поступово збільшується ступінь свободи застосування практичних навичок, набутих у процесі здобуття вищої освіти.

Модель креативного розвитку майбутніх фахівців в умовах професійної підготовки охоплює такі складові:

- 1) особистісний компонент: активність, спонтанність (імпровізація), терпимість до невизначеності, здатність ставити та досягати цілей (самодисципліна), почуття гумору, внутрішня мотивація, нестандартність мислення;
- 2) соціальний компонент: здатність пристосовуватися до будь-яких умов, високий ступінь самостійності (самостійність думок, вміння обстоювати свою думку), толерантність;

- 3) культурно-світоглядний компонент: розвинене естетичне чуття, власна система цінностей, творча індивідуальність (потенціал);
- 4) ресурси: знання, досвід та доступ до відповідної інформації;
- 5) продукт творчості.

Специфічними властивостями творчого процесу, особистості, результату є їхня оригінальність, ґрунтовність, адекватність та інші властивості, які відповідають природнім, естетичним, екологічним вимогам, є правильними і оригінальними на даний момент.

Методологічним підґрунтям творчого розвитку особистості упродовж навчання в педагогічному університеті є уявлення:

- 1) про інтегративний розвиток у поєднанні з емоційним, інтелектуальним та особистісним;
- 2) про творчість як культурно-історичне та соціокультурне явище;
- 3) про естетико-художню культуру як найважливіші складові творчої особистості;
- 4) про креативність як рису особистості, що має інтегративний і комплексний характер.

На тлі широкого спектра визначень творчості, її важливості у професійній підготовці майбутніх фахівців, ґрунтуючись на вищеокресленій моделі, резюмуємо:

- 1) творчість розглядається, по-перше, як універсальна особистісна характеристика, по-друге, як здатність пристосовуватися до нових умов, по-третє, як процес, спрямований на актуалізацію інтелектуально-творчої діяльності людини;
- 2) творчість можна поділити на конкретні види: загальну та соціально-комунікативну; вербальну та невербальну; зовнішню та внутрішню, де тип творчості визначається типом культури, в якій існує людина;
- 3) творчість як процес, особистісна якість і здатність супроводжує соціальну творчість і може існувати лише в межах певної культури суспільства;
- 4) креативність передбачає інтеграцію навичок, мотивів і ресурсів особистості, що разом приводить до оздоровлення педагогічної дійсності, пошуку нових підходів до її організації.

Подолання негативних явищ та оновлення системи підготовки майбутніх учителів зумовлює необхідність пошуку нових підходів, які моделювали б її зміст і шляхи реалізації у тісній єдності й взаємообумовленості інформаційно-змістової і процесуальної її сторін. Ми вважаємо, що у цьому напрямі доречним стає модернізація педагогічної освіти у поєднанні з підготовкою студентів до дій у нестандартних ситуаціях. Актуалізується потреба у процесі оволодіння педагогічною теорією навчити здобувачів бачити протиріччя педагогічних фактів, сперечатися, доводити, відстоювати власну позицію, формулювати проблеми, шукати нестандартні підходи до їх вирішення. Основними критеріями творчого розвитку майбутніх учителів є неординарність розв'язання творчих завдань, відкритість до нового досвіду, зростання творчого потенціалу,

здатність до концентрації, емпатія, низька тривожність, почуття гумору, зацікавленість та захопленість освітнім процесом.

Розвитку творчості сприяє також діалогічність практичної підготовки, пошук змістових засобів розвитку практики, що неможливо без випередження теоретичними розробками практичних потреб. На основі різних підходів до організації професійно-педагогічної підготовки виникають і виявляються різні принципи, які розкривають теоретичні та методичні основи її оптимізації.

У педагогічній площині належно вивчено такі аспекти проблеми, як співпраця викладачів та студентів університету, висвітлено не тільки позитивні результати об'єднаних сил в успішній реалізації значущої й актуальної мети, але й виявлено серйозні і в умовах сьогодення не вирішені проблеми, що насамперед стосуються якості підготовки майбутнього вчителя – професіонала і творця. Щоб розв'язати означені та інші суттєві проблеми, здійснити справжню модернізацію професійної освіти, перехід її на евристичні та дослідницькі рейки, педагогічні університети за допомоги й підтримки Міністерства освіти і науки, НАПН України мають нормативно закріпити у діючих і майбутніх навчальних планах неперервні практики студентів як навчально-дослідницькі студії з педагогіки, педагогічної творчості й майстерності (з виділенням, наприклад, одного дня на тиждень для такої діяльності у кращих закладах освіти) [2].

Розвиток творчого потенціалу особистості майбутнього вчителя передбачає організацію творчого освітнього процесу з урахуванням особливостей, яких неможливо оминати в університетській практиці: навчальна робота є етапом професійного перетворення, яка пов'язана з руйнуванням усталених професійних уявлень і стереотипів; мистецтво викладача полягає в здатності будувати освітній процес з урахуванням науково-педагогічної інформованості, педагогічного досвіду студентів та рівня їх професійного становлення; вирішення проблем, пов'язаних зі стереотипами в діях майбутніх учителів, їхнім небажанням до змін у своїй діяльності та прийняття того, що суперечить сформованим раніше уявленням їх про професійну діяльність.

Висновки. Запорукою якісної підготовки майбутніх учителів до професійної діяльності є практико-орієнтований характер навчання, де здійснюється підготовка фахівця, здатного співвідносити отримувані знання з особистісним досвідом, адекватно застосовувати їх у професійній діяльності; креативно мислити, самостійно пізнавати нові реалії і вирішувати нові проблеми, що виникають у практиці. Це можливо при дотриманні певних умов: організації навчальної діяльності у формі діалогу, моделюванні спільного пошуку викладача і студентів у розв'язанні навчальної проблеми; компетентності та креативності як професійних здібностей майбутніх учителів; засвоєнню навчальної інформації через призму особистісного досвіду, емоційних переживань, індивідуального сприйняття, рефлексії. Перспективним напрямом вважаємо дослідження творчості майбутнього педагога як чинника його професійної самоідентифікації, а також самореалізація особистості у творчій професійній діяльності.

Література:

1. Гончаренко С. Український педагогічний словник. Київ: Либідь, 1997. 376 с.
2. Педагогічна творчість, майстерність, професіоналізм у системі підготовки освітянських кадрів: здобутки, пошуки, перспективи: монографія / за ред. Н. Гузій; Мін-во освіти і науки України, Нац. пед. ун-т імені М. Драгоманова. Київ: Вид-во НПУ імені М. Драгоманова, 2015. 427 с.
3. Равчина Т. Організація взаємодії студентів з освітнім середовищем у вищій школі. *Вісник Львів. ун-ту. Сер. пед.* 2005. Вип. 19. Ч. 2. С. 3-16.
4. Роджерс К. Взгляд на психотерапию. Становление человека. Москва: Прогресс, 1994. 318 с.
5. Сисоева С. Основи педагогічної творчості: підручник. Київ: Міленіум, 2006. 344 с.

References:

1. Goncharenko, S. (1997). *Ukrains'kij pedagogichnij slovník [Ukrainian pedagogical dictionary]*. Kiiiv: Libid' [in Ukrainian].
2. Guzij, N. (2015). *Pedagogichna tvorchist', majsternist', profesionalizm u sistemі pidgotovki osvıtjans'kih kadriv: zdobutki, poshuki, perspektivi [Pedagogical creativity, skill, professionalism in the system of training educational staff: achievements, research, prospects]*. Kiiiv: Vid-vo NPU imeni M. Dragomanova [in Ukrainian].
3. Ravchina, T. (2005). *Organizacija vzaemodii studentiv z osvıtnim seredovishhem u vishnij shkoli [Organization of interaction of students with the educational environment in higher education]*. *Visnik L'viv. un-tu. Ser. Ped - Visnyk of Lviv. un-tu. Ser. ped.*, 19, 2, 3-16 [in Ukrainian].
4. Rodzhers, K. (1994). *Vzgljad na psihoterapiju. Stanovlenie cheloveka [A look at psychotherapy. Becoming human]*. Moskva: Progress [in Russian].
5. Sisoeva, S. (2006). *Osnovi pedagogichnoi tvorchosti [Fundamentals of pedagogical creativity]*. Kiiiv: Milenium [in Ukrainian].